

Personer lagförda för brott år 2006

Sammanfattning

brå
brottsförebyggande rådet

Personer lagförda för brott år 2006

År 2006 lagfördes cirka 119 700 personer för brott, vilket är en ökning med nästan 4 300 personer eller 4 procent i jämförelse med föregående år. Bakom ökningen ligger såväl ett ökat antal personer dömda för brott i domstol, som ett ökat antal lagföringsbeslut av åklagare (godkända beslut om strafförelägganden och meddelade åtalsunderlåtelse).

Statistiken över personer lagförda för brott belyser omfattningen, strukturen och utvecklingen av lagföringsbesluten i rättsväsendet. Statistiken ger även en bild av påföljdernas fördelning och utveckling. Här ges en sammanfattning av statistiken över personer lagförda för brott år 2006.

Lagförda personer - struktur och utveckling

I statistiken över personer lagförda för brott redovisas de personer som under ett år befunnits skyldiga till brott genom en fällande dom i tingsrätt eller genom ett beslut av åklagare att utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse. År 2006 lagfördes totalt cirka 119 700 personer för brott. Drygt hälften (60 700 personer) av personerna dömdes för brott i domstol, medan de övriga (59 000 personer) lagfördes genom åklagarbeslut. Utöver dessa lagfördes dessutom cirka 311 700 personer av polis, genom så kallad ordningsbot¹. Förelägganden av ordningsbot är en typ av böter, som främst utfärdas för lindrigare trafikförseelser av olika slag, exempelvis hastighetsöverträdelse. Ordningsbotsförelägganden redovisas separat i lagföringsstatistiken och ingår därför inte i begreppet lagförda personer i den följande redovisningen.

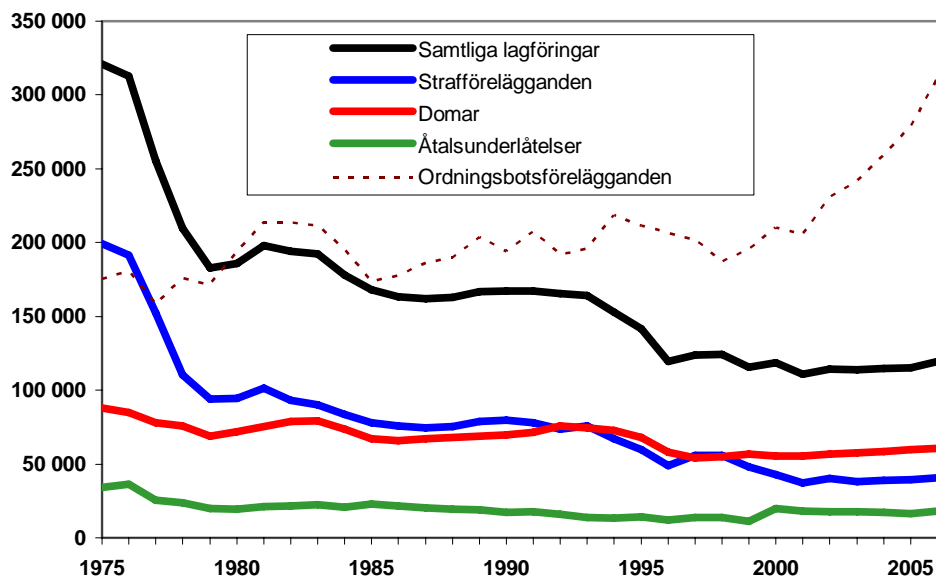
I jämförelse med år 2005 ökade antalet lagförda personer med nästan 4 300 personer eller 4 procent. Drygt två tredjedelar av uppgången omfattar personer som har lagförts genom beslut av åklagare, vilka ökade med knappt 3 300 personer eller 6 procent. Bakom ökningen låg främst ett ökat antal lagföringar rörande rattfylleri och ringa narkotikabrott. Även antalet personer som har dömts för brott i tingsrätt år 2006 ökade, med knappt 1 000 personer eller cirka 2 procent, i jämförelse med föregående år. Denna ökning dominerades i sin tur av domslut med misshandel eller ringa narkotikabrott som huvudbrott.

Antalet personer som årligen lagförs för brott har mer än halverats sedan mitten av 1970-talet (se figur 1). En större del av minskningen inträffade redan under åren 1976–1978, i samband med att fylleri avkriminaliserades år 1977. Utvecklingen därefter har, både vad gäller domstols- och åklagarbeslut, karaktäriserats av en något svagare, men kontinuerlig nedgång i antalet lagföringar. Det är i synnerhet antalet utfärdade strafförelägganden av åklagare som har minskat, vilket till viss del kan förklaras av att det genom åren har införts möjlighet att förelägga ordningsbot för allt fler brottstyper. Det gäller särskilt brott mot olika trafikförordningar och smuglingsbrott.² Åren 1994–1996 skedde det en tydlig nivå-sänkning av antalet lagföringar, vilken delvis kan förklaras av en motsvarande minskning i antalet uppklarade brott dessa år. Under den senaste tioårsperioden (1997–2006) har lagföringarnas

¹ Exklusive föreläggande av ordningsbot som utfärdats av Tullen.

² Den relativt kraftiga ökning som kan noteras i antalet utfärdade och godkända ordningsbotsförelägganden under 2000-talet förklaras sannolikt till stor del av att Polisen under denna period utvidgat sina insatser på trafikområdet. Insatserna är ett led i riksdagens beslut år 1997 om en nollvision i trafiken, med delmålet maximalt 270 dödade i trafikolyckor år 2007. Från och med år 2004 exkluderas ordningsförelägganden som utfärdats av Tullen i serien, vilket måste tas i beaktande vid jämförelser med antalet förelägganden åren dessförinnan.

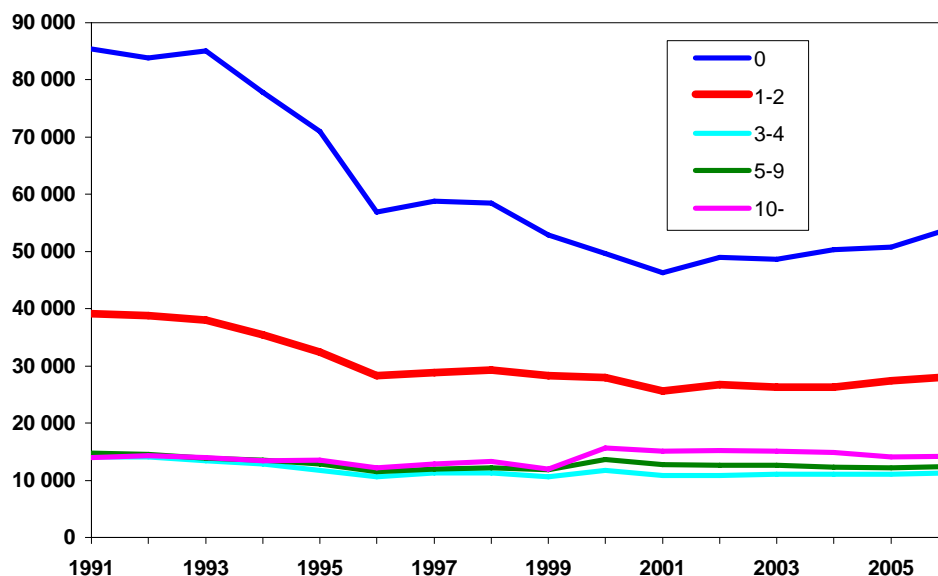
nedåtgående utveckling stabiliserats på en tämligen konstant nivå. Medan antalet åklagarbeslut sammantaget uppvisar en svag minskning under perioden, har antalet domslut ökat. Årets uppgång innebär att såväl antalet lagföringar totalt sett, som antalet domslut, uppnår den högsta noteringen hittills under 2000-talet.

Figur 1. Antal personer lagförda för brott, totalt och efter lagföringstyp, samt antalet godkända ordningsbotsförelägganden, åren 1975–2006.³

Minskningarna under de senaste decennierna har varit kraftigare för strafförelägganden än för åtalsunderlåtelse och domar. Med tiden har det därmed skett en gradvis förändring i lagföringsstrukturen, så till vida att *andelen* strafförelägganden har minskat i förhållande till de övriga lagföringstyperna. Nedgången i strafförelägganden har i sin tur medfört att antalet debutanter (det vill säga de som inte är tidigare lagförda) bland samtliga lagförda personer har minskat relativt kraftigt över tid. Samtidigt som antalet lagförda personer med olika grad av brottsbelastning har legat på mer stabila nivåer (se figur 2). *Andelen* debutanter bland samtliga lagförda personer har under de senaste 16 åren (1991-2006) minskat från 51 procent till 45 procent.

³ Uppgifter om antalet utfärdade och godkända ordningsbotsförelägganden har inhämtats från Rikspolisstyrelsen (RPS). Statistiken för år 1999 är behäftad med ett stort bortfall, till följd av systemomläggningar vid Polisen detta år, och har därför skattats som medeltalet av antalet förelägganden åren 1998 och 2000. Från och med år 2004 omfattar serien enbart förelägganden som utfärdats av polis.

Figur 2. Antal personer lagförda för brott åren 1991–2006, efter antal tidigare lagföringar den närmast föregående tioårsperioden.

Brotten i lagföringarna - struktur och utveckling

Brottsstrukturen ger en bild av de brottstyper lagföringarna har omfattat under året och över tid. Redovisningen bygger enbart på huvudbrotten i lagföringarna, det vill säga det brott som har den strängaste påföljden i straffskalan, vilket innebär att lindrigare brott underskattas i förhållande till grövre brott. Generellt sett gäller att brott enligt brottsbalken överskattas i jämförelse med brott enligt specialstraffrätten. Detta kan förklaras av att många lagförda brott enligt specialstraffrätten, som är volymmässigt fler än brottsbalksbrotten, endast har böter i straffskalan.⁴

Det vanligaste huvudbrottet i lagföringar är brott mot trafikbrottslagen (1951:649) och andra trafikförseelser. År 2006 uppgick trafikbrotten sammantaget till knappt två femtedelar (39 procent) av huvudbrotten i samtliga lagföringar. Tillgreppsbrott (8 kap BrB) av olika slag utgjorde ytterligare en dryg femtedel (21 procent) av huvudbrotten i lagföringarna, medan en dryg tiondel (11,5 procent) bestod av olika brott mot person (3-7 kap BrB).⁵ En lika stor andel (11,5 procent) av lagföringarna rörde narkotikabrott som huvudbrott.

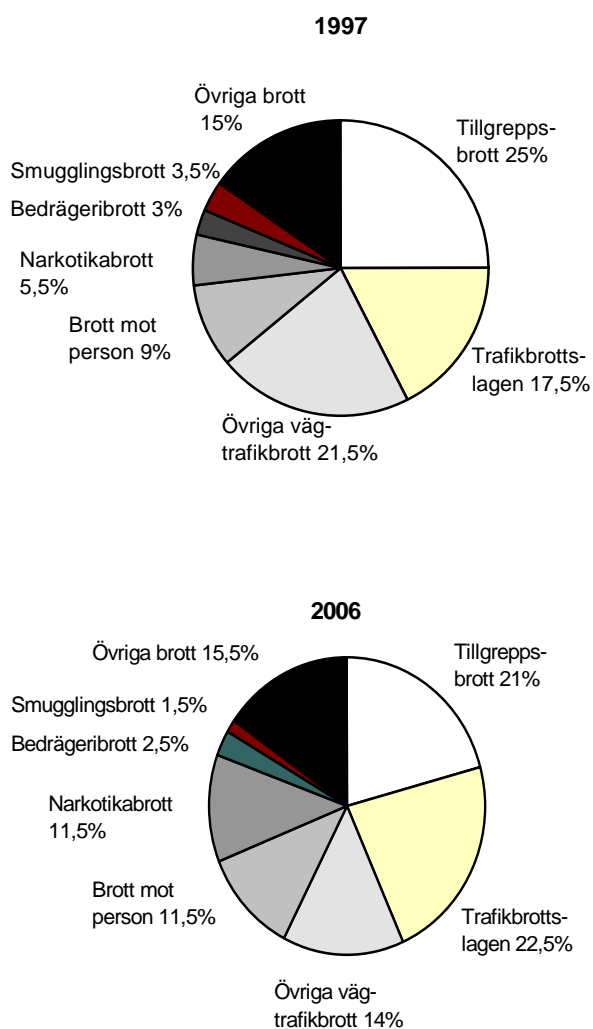
Brottsstrukturen i lagföringarna har sett till huvudbrotten förändrats något under den senaste tioårsperioden (1997–2006). Till de största förändringarna hör en större andel personer som lagförts för narkotikabrott och brott mot trafikbrottslagen (se figur 3), vilket förklaras av att det skett relativt stora antalsmässiga ökningarna i lagföringar rörande dessa typer av brott under perioden. Även andelen lagföringar rörande brott mot person har ökat något, trots att antalet

⁴ Den brottskategori där underskattningen sett till huvudbrotten är störst är brott enligt narkotikastrafflagen (1968:69), som utgör 17 procent av samtliga lagförda brott men enbart 12 procent av huvudbrotten. Den största överskattningen återfinns i sin tur bland tillgreppsbrott (8 kap BrB), i synnerhet snatteri. Denna brottskategori utgör 21 procent av huvudbrotten, men enbart 17 procent av samtliga lagförda brott. Skillnader i brottstrukturen om man utgår från samtliga brott jämfört med enbart huvudbrotten är dock för relativt liten för de flesta övriga brottstyper.

⁵ Brott mot person omfattar bland annat brott mot liv och hälsa (mord och dråp, misshandel m.m.), brott mot frihet och frid (grov kvinnofridskränkning, olaga hot m.m.) och sexualbrott.

lagföringar har legat på en relativt konstant nivå sedan år 1997. Det förklaras delvis av att antalet lagförda total sett har minskat under en tioårsperiod.

Något mindre andelar år 2006, jämfört med år 1997, kan i sin tur noteras för lagföringar rörande tillgreppsbrott och olika vägtrafikbrott (utöver brott mot trafikbrottslagen). Tillgreppsbrottens mindre andel motsvaras dock inte av någon större antalsmässig minskning i dessa lagföringar. Däremot har antalet lagföringar, i synnerhet strafförelägganden, rörande vägtrafikförseelser av olika slag minskat relativt kraftigt över tio år. Nedgången är bland annat en följd av att fler brott än tidigare mot de specialförfattningar som, vid sidan av trafikbrottslagen, reglerar olika trafikförseelser kommit att beivras genom ordningsbotsföreläggande (för en mer detaljerad redovisning av utvecklingen avseende några nämnda brottskategorier se nedan).

Figur 3. Andel personer lagförda för brott efter huvudbrott, år 1997 respektive år 2006

Brott mot person (3-7 kap BrB)

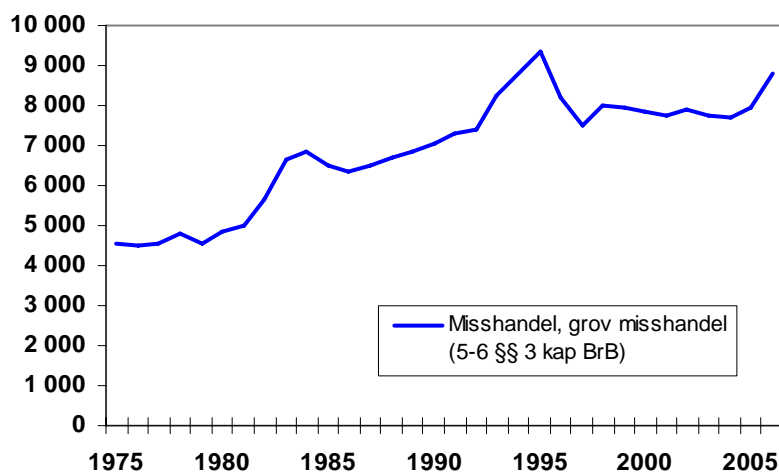
Mord och dråp (1–2 §§ 3 kap BrB)

Under året lagfördes 163 personer för *mord eller dråp* som huvudbrott (inklusive försök, förberedelse, medhjälp och stämpling till brott). Det är en ökning med 17 personer jämfört med år 2005 och den högsta noteringen sedan mitten av 1970-talet. Antalet personer lagförda för mord och dråp har under den senaste tioårsperioden (1997-2006) fluktuerat mellan 101 och 163 personer årligen. Mord och dråp är en statistiskt sett begränsad brottskategori och det är därför naturligt att utvecklingen visar på relativt kraftiga svängningar mellan olika år.

Misshandel (5–6 §§ 3 kap BrB)

Omkring två tredjedelar (8 800 personer eller 64 procent) av lagföringarna för brott mot person år 2006 rörde *misshandel* eller *grov misshandel*. Jämfört med år 2005 ökade antalet personer lagförda för misshandel av normalgraden med 790 personer eller 11 procent, samtidigt som antalet personer lagförda för grov misshandel ökade med 33 personer eller 4 procent. Ungdomar i åldern 15–20 år stod bakom omkring hälften av ökningen av lagföringar rörande misshandel av normalgraden år 2006. Bland ungdomar ökade antalet lagförda för misshandel med drygt 440 personer eller 19 procent, jämfört med år 2005. Motsvarande ökning bland övriga åldersgrupper totalt sett var drygt 350 lagförda personer eller 7 procent.

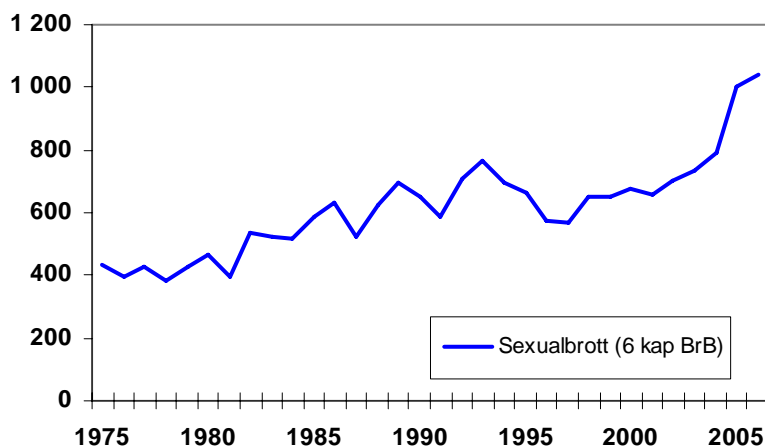
Antalet personer lagförda för misshandel och grov misshandel har följt en uppåtgående trend under de senaste tre decennierna (se figur 4). Efter år 1995, då en högsta nivå om drygt 9 300 lagförda personer uppnåddes, har utvecklingen dock varit något stabilare. Lagföringsnivån har under den senaste tioårsperioden (1996-2005) varierat kring en nivå om i genomsnitt knappt 8 000 lagföringar årligen.

Figur 4. Antal personer lagförda för misshandel och grov misshandel som huvudbrott, åren 1975–2006.

Sexualbrott (6 kap BrB)

År 2006 lagfördes knappt 1 050 personer för *sexualbrott* (6 kap. BrB) som huvudbrott.⁶ Detta är en ökning med 4 procent, i jämförelse med föregående år, då omkring 1 000 personer lagfördes för någon typ av sexualbrott som huvudbrott. Ökningen återfinns bland annat hos personer lagförda för sexuellt ofredande (en ökning med 24 personer eller 6 procent), samt personer lagförda för våldtäkt (en ökning med 12 personer eller 6 procent).

Figur 5. Antal personer lagförda för sexualbrott som huvudbrott, åren 1975–2006.

Antalet sexualbrottslagföringar har mer än fördubblats under de senaste tre decennierna. Ökningen var kraftigast under 1980-talet och fram till och med år 1993, då drygt 760 personer lagfördes för sexualbrott. Under denna period ökade antalet lagföringar med cirka 64 procent (se figur 5). Från och med 1990-talet andra hälft och fram till 2000-talets första år kom lagföringsutvecklingen rörande sexualbrott att stabiliseras något. Under denna period lagfördes mellan 670 och 730 personer årligen för sexualbrott. Den senaste två åren (2005–2006) har det skett ytterligare en nivåhöjning till omkring 1 000 lagföringar per år. Under denna period har sexualbrotten totalt sett ökat med knappt 250 lagföringar eller 31 procent, varav antalet lagföringar rörande våldtäkt har ökat med drygt 120 lagföringar eller 48 procent.

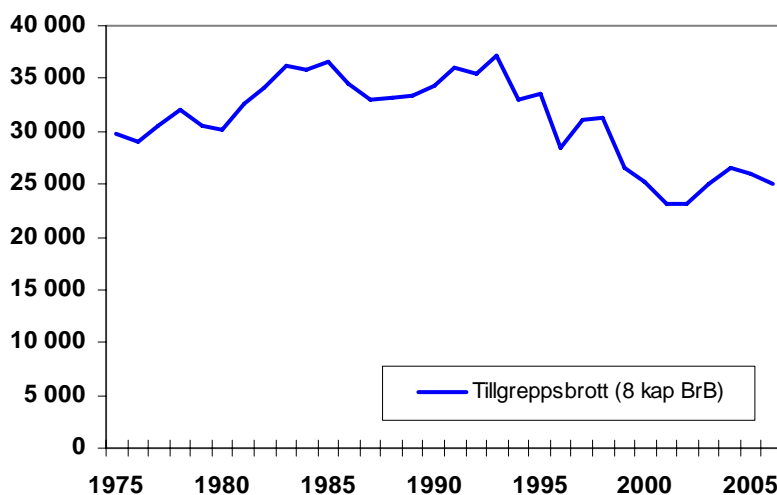
Den högre lagföringsnivån rörande sexualbrott generellt, och våldtäkt i synnerhet, ska ses i ljuset av den nya sexualbrottslagstiftning som trädde i kraft den 1 april 2005. Den nya lagstiftningen innebär en utvidgning av bestämmelsen för våldtäkt, bland annat genom att kravet på tvång tagits bort. Därigenom har gärningar som tidigare rubricerats som sexuellt utnyttjande kommit att bedömas som våldtäkt. Dessutom har flera nya straffbestämmelser rörande sexualbrott mot barn tillkommit, däribland rubriceringarna våldtäkt mot barn (4 §), sexuellt utnyttjande av barn (5 §) och sexuellt övergrepp mot barn (6 §).

Tillgreppsbrott (8 kap BrB)

År 2006 lagfördes cirka 25 100 personer för tillgreppsbrott av olika slag. Bland tillgreppsbrotten dominerar brottet *snatteri*, som utgör drygt hälften (58 procent) av tillgreppsbrotten i lagföringarna. År 2006 lagfördes drygt 14 500 personer för snatteri som huvudbrott, vilket i jämförelse med föregående år är en minskning med 410 personer eller

⁶ Här bortses från 83 personer som under året lagfördes för brott mot lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster som huvudbrott. Denna lagstiftning upphävdes år 2005 och ersattes av en ny straffbestämmelse brottsbalkens sjätte kapitel, köp av sexuell tjänst (11 §).

3 procent. En minskning på 6 procent eller knappt 520 personer kan även noteras för antalet personer som lagfördes för *stöld (inkl. grov stöld)*, vilka uppgick till drygt 8 100 personer år 2006. Även antalet personer som lagfördes för *rån (inkl. grovt rån)* minskade något (med 22 personer eller 2 procent) jämfört med år 2005, liksom som antalet personer som lagfördes för *tillgrepp av fortskaffningsmedel* (en minskning med 57 personer eller 5 procent).

Figur 6. Antal personer lagförda för tillgreppsbrott som huvudbrott, åren 1975–2006.

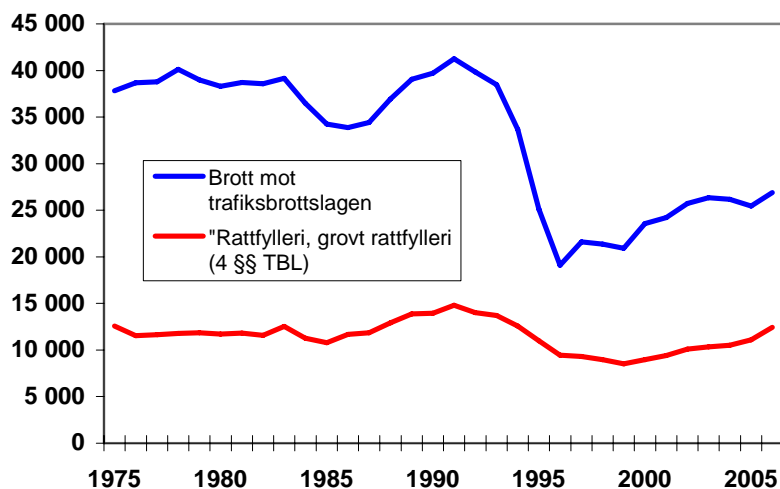
Under perioden 1975–1993 ökade antalet personer lagförda för tillgreppsbrott med 25 procent (se figur 6). Sedan år 1993 har dock nivån sjunkit och antalet lagförda personer ligger numera under 1975 års nivå, då cirka 29 700 personer lagfördes. Sett till den senaste tioårsperioden (1997–2006) har antalet personer lagförda för tillgreppsbrott minskat med drygt 6 000 personer eller 19 procent. Utvecklingen skiljer sig dock mellan olika typer av tillgreppsbrott och nedgången över tid kan framför allt tillskrivas ett minskat antal lagföringar med *stöld (inkl. grov stöld)*, samt *tillgrepp av fortskaffningsmedel* som huvudbrott. Allt medan lagföringar rörande *rån (inkl. grovt rån)* visar på en ökning under den senaste tioårsperioden (knappt 400 personer eller 78 procent).

Brott mot trafikbrottslagen

Bland trafikbrotten utgör olika brott mot *trafikbrottslagen (1951:649)* den största brottskategorin, och inom dessa främst brotten rattfylleri och olovlig körning. År 2006 lagfördes cirka 26 900 personer för brott mot trafikbrottslagen, varav drygt 12 400 personer för rattfylleri (inklusive rattfylleri under påverkan av narkotika och grovt rattfylleri). I jämförelse med år 2005 ökade antalet personer lagförda för rattfylleri av normalgraden (med drygt 1 500 personer eller 27 procent) och rattfylleri under påverkan av narkotika (med knappt 130 personer eller 36 procent), medan antalet personer lagförda för grovt rattfylleri minskade (med drygt 310 personer eller 6 procent).

Rattfylleribrott och andra trafikbrott tillhör de brottskategorier där antalet upptäckta och anmälda brott påverkas av polisens spanings- och ingripandeverksamhet. Utvecklingen av antalet lagföringar rörande trafikbrott återspeglar därmed till stor del polisens insatser på trafikområdet. Ökningen av antalet rattfyllerilagföringar år 2006 bör ses mot bakgrunden av

att Polisen genomförde betydligt fler alkohol- och drogtester i trafiken under detta år, jämfört med år 2005.⁷

Figur 7. Antal personer lagförda för brott mot trafikbrottslagen respektive rattfylleri (inkl. rattfylleri under påverkan av narkotika och grovt rattfylleri) som huvudbrott, åren 1975–2006.

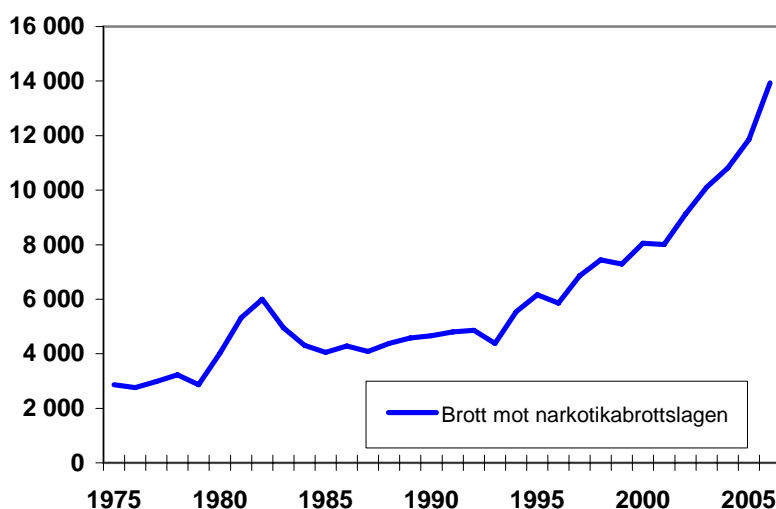
Över tid har antalet lagföringar rörande brott mot trafikbrottslagen minskat kraftigt. Antalet lagföringar låg under en längre period (1975–1990) på en relativt stabil nivå (se figur 7). Mellan åren 1991 och 1996 kom dock antalet lagföringar att halveras. Minskningen ska sättas i relation till att det genomfördes två reformer i trafikbrottslagen under 1990-talets första hälft. Under den senaste tioårsperioden (1997–2006) har dock lagföringarna rörande brott mot trafikbrottslagen ökat successivt. Ökningen ska ses mot bakgrund av Riksdagens beslut år 1997 om en Nollvision i trafiken, med delmålet maximalt 270 dödade i trafikolyckor år 2007, som bland annat har medfört ökade insatser på trafikområdet inom Polisen och andra myndigheter.

Narkotikabrott

År 2006 lagfördes drygt 13 900 personer för *narkotikabrott* som huvudbrott, vilket är en ökning med drygt 2 000 personer eller 17 procent, jämfört med år 2005. Bakom uppgången låg i huvudsak en ökning av antalet personer som lagfördes för ringa narkotikabrott, vilka ökade med nästan 1 900 personer eller 20 procent. Mindre ökningarna kan även noteras för antalet personer som lagfördes för narkotikabrott av normalgraden (en ökning med 175 personer eller 7 procent) och grovt narkotikabrott (en ökning på knappt 30 personer eller 8 procent).

⁷ Antalet utförda alkoholutandningsprov (LAU-prov) ökade med 32 procent, från 1,7 miljoner prov år 2005 till 2,3 miljoner prov år 2006 och antalet utförda drogtester ökade i sin tur med 31 procent, från drygt 7 700 tester år 2005 till drygt 10 100 tester år 2006, motsvarande en ökning på 32 procent. Källa: RPS (2006), Polisens årsredovisning 2006. http://www.polisen.se/mediaarchive/4347/3474/3928/1_AR_2006_22_feb.pdf

Antalet narkotikalagföringar påverkas i hög grad av Polisens, Tullens och andra rättsvårdande myndigheters insatser på narkotikaområdet. Under år 2006 resulterade fortsatta satsningar på narkotikaområdet inom Polisen i en kraftig ökning av antalet personupplärade narkotikabrott (42 procent), vilket reflekteras i lagföringsstatistiken. De upplärade narkotikabrotten ökade i flera län, men det var framför allt Skåne län som stod för den stora procentuella ökningen. Det är också i detta län, jämte Stockholms och Västra Götalands län, som de största *antalsmässiga* ökningarna av narkotikalagföringar återfinns år 2006, jämfört med året innan. I Skåne län ökade antalet personer lagförda för narkotikabrott med drygt 570 personer, medan ökningarna i Stockholms och Västra Götalands län uppgick till knappt 350 respektive 300 personer.

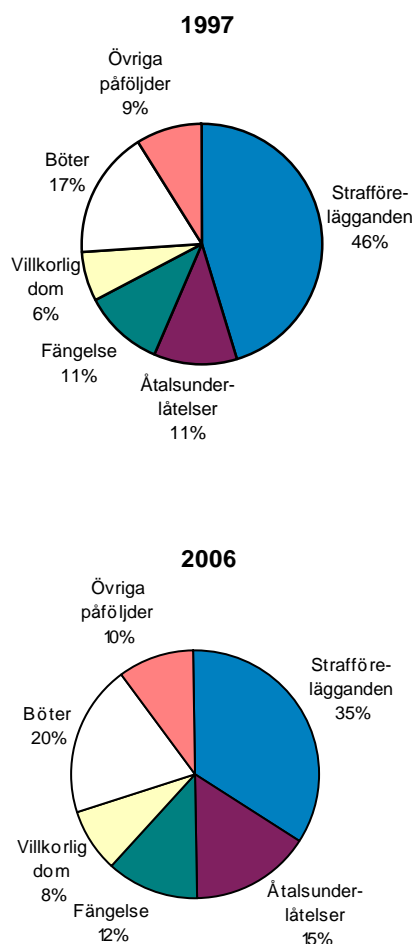
Figur 8. Antal personer lagförda för narkotikabrott som huvudbrott, åren 1975–2006.

Antalet personer som lagförts för narkotikabrott har mer än fyrdubblats under de tre senaste decennierna (se figur 8). Det är framför allt lagföringar rörande ringa narkotikabrott som har ökat. Utvecklingen av antalet personer lagförda för narkotikabrott, i synnerhet ringa narkotikabrott, bör ses i ljuset av kriminaliseringen av narkotikabruk år 1988, samt att polisen sedan år 1993 får genomföra blod- och urintest på personer som misstänks för bruk av narkotika. Sedan år 1997, då cirka 6 850 personer lagfördes för narkotikabrott, har antalet narkotikalagföringar mer än fördubblats.

Påföljder

Med hjälp av lagföringsstatistiken är det möjligt att följa *strukturen och utvecklingen* av olika påföljder. Som framgår av figur 9 har det skett vissa förändringar i påföljdsstrukturen under den senaste tioårsperioden (1997–2006). Till de större strukturella förändringarna under denna period hör en minskad *andel* personer som erhållit böter genom strafföreläggande (en minskning med 11 procentenheter), samt en större andel personer som meddelats åtalsunderlåtelse (en ökning med cirka 4 procentenheter) respektive personer som erhållit böter i domstol (en ökning med cirka 3 procentenheter). Den minskade andelen personer som erhållit strafföreläggande ska ses mot bakgrund av utvidgningen av ordningsbottsinstitutet i slutet av 1990-talet. Vad gäller ökningen av antalet åtalsunderlåtelser kan denna *delvis* förklaras av att definitionen för åtalsunderlåtelser i statistiken (det vill säga antalsräkningen) ändrades något år 2000. En något ökad andel under en tioårsperiod kan även noteras för

personer som har dömts till fängelse (en ökning med en dryg procentenhet) respektive villkorlig dom (en ökning med knappt 2 procentenheter).

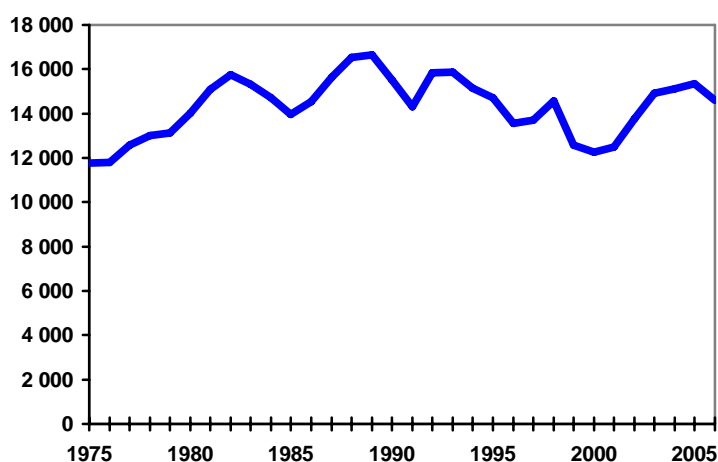

Figur 9. Procentandelen lagförda personer efter huvudpåföljd, år 1997 och 2006

Fängelse

År 2006 dömdes drygt 14 600 personer till *fängelse* som huvudpåföljd, vilket motsvarar en minskning med cirka 740 personer eller 5 procent jämfört med år 2005. Bakom nedgången ligger framför allt en minskning av antalet personer som har dömts till fängelse för grovt rattfylleri (en minskning med knappt 320 fängelsedömda personer), samt stöld och grov stöld (en minskning med knappt 170 fängelsedömda personer).

Antalet fängelsedömda personer har sedan slutet av 1980-talet, då antalet i ett längre perspektiv låg på en högsta nivå, följt en svagt nedåtgående trend. Historiskt sett kännetecknas dock utvecklingen av relativt kraftiga svängningar (se figur 10). Årets nedgång, som bryter den successiva ökningen av fängelsedömda som pågått under den hela 2000-talet, faller inom det mönster av periodvisa upp- och nedgångar som antalet personer dömda till fängelse uppvisat de senaste decennierna.

Figur 10. Antal personer dömda till fängelse som huvudpåföljd, åren 1975–2006.

Minskningarna i antalet personer som dömdes till fängelse år 2006 återfinns inom alla straffidsgrupper (såväl korta som långa strafftider), med undantag för dem som dömdes till livstids fängelse. Den största nedgången både antals- och andelsmässigt rör dock personer som dömdes till kortare strafftider på *högst 6 månader*. Antalet fängelsedömda personer inom dessa straffidsgrupper minskade med drygt 650 personer eller 5,5 procent i jämförelse med föregående år. Bland personer som dömdes till medellånga strafftider (*över 6 månader och högst 12 månader*) respektive långa strafftider (*över 12 månader*) är minskningarna något mer modesta och uppgår till mellan 2 och 3 procent. Antalet livstidsdömda uppgick till 21 personer år 2006, vilket är samma antal som år 2005.

De förhållandevis små förändringarna i straffidsstrukturen, innebär att den genomsnittliga strafftiden i princip är oförändrad på knappt 9 månader, i jämförelse med år 2005. Sedan slutet av 1990-talet har den genomsnittligt utdömda strafftiden ökat från cirka 6 till 9 månader. Ökningen kan i huvudsak förklaras dels av införandet av alternativa påföljder till de kortare fängelsestraffen, dels av en ökning i antalet dömda till längre strafftider (i synnerhet för grovt narkotikabrott).

Rättspsykiatrisk vård

Under år 2006 dömdes 326 personer till *rättspsykiatrisk vård* som huvudpåföljd, varav en majoritet (nästan 230 personer eller 70 procent) med utskrivningsprövning. Detta är, i förhållande till år 2005, en ökning på 23 personer eller 8 procent. Antalet personer som överlämnas till rättspsykiatrisk vård har varierat kring en tämligen konstant nivå på i genomsnitt 370 personer sedan år 1975.

Frivårdspåföljder

Skyddstillsyn

Antalet dömda till skyddstillsyn som huvudpåföljd uppgick år 2006 till drygt 6 500 personer, vilket är en *ökning* med drygt 280 personer eller 5 procent jämfört med år 2005. Av samtliga personer dömda till skyddstillsyn fick knappt 1 200 personer eller 18 procent påföljden i kombination med föreskrift om kontraktsvård. Nästan lika många, knappt 1 100 personer,

dömdes till skyddstillsyn förenat med samhällstjänst under året och 210 personer eller 3 procent dömdes till skyddstillsyn förenat med fängelse. I jämförelse med föregående år noteras en liten ökning, i både faktiskt antal och relativt antal, för personer dömda till påföljden i kombination med kontraktsvård eller samhällstjänst. Antalet personer dömda till påföljden i kombination med fängelse förblev oförändrat.

Under en tioårsperiod (1997–2006) har antalet dömda till skyddstillsyn ökat något (knappt 350 personer eller 6 procent). Bakom ökningen står framför allt ett ökat antal personer dömda till skyddstillsyn med samhällstjänst, vilket har mer än fördubblats under de senaste tio åren (en ökning från drygt 500 personer till drygt 1 100 personer). Även antalet personer dömda till skyddstillsyn med föreskrift om kontraktsvård har ökat under den senaste tioårsperioden (med knappt 150 personer eller 15 procent), medan antalet personer dömda till skyddstillsyn i kombination med fängelse har minskat (med cirka 60 personer eller 23 procent).

Villkorlig dom

Antalet personer dömda till påföljden villkorlig dom uppgick till drygt 9 900 personer år 2006. Det motsvarar en *ökning* med drygt 270 personer eller 3 procent, jämfört med året innan. Antalet personer som dömdes till påföljden i kombination med samhällstjänst uppgick i sin tur till cirka 3 700 personer, motsvarande 37 procent av samtliga dömda till villkorlig dom. Hela den totala ökningen år 2006 kan tillföras personer dömda till påföljden villkorlig dom i kombination med samhällstjänst, vilka ökade med 10 procent i jämförelse med föregående år.

Under en tioårsperiod (1997–2006) har antalet personer dömda till villkorlig dom som huvudpåföljd ökat med nästan 2 000 personer eller 25 procent. Även denna ökning kan, från och med år 1999, i sin helhet tillföras de personer som dömts till villkorlig dom i förening med samhällstjänst.

Böter

År 2006 gavs böter som huvudpåföljd till cirka 24 200 personer. I jämförelse med år 2005 är det en ökning med 860 personer eller 4 procent. Den antalsmässiga ökningen avser framför allt personer med ringa narkotikabrott och rattfylleri (normalgraden) som huvudbrott.

Under en tioårsperiod har antalet personer som dömts till böter i domstol ökat med knappt 2 700 personer eller 12 procent. Böter som erhålls genom dom eller genom godkänt strafföreläggande (se nedan) är sammantaget den vanligaste påföljden bland lagförda personer.

Ungdomspåföljder

Sluten ungdomsvård

År 2006 dömdes 99 ungdomar till sluten ungdomsvård som huvudpåföljd, vilket är en *minskning* med 31 personer eller 24 procent jämfört med år 2005. Minskningen kan sättas i relation till att regeringen under året beslutade om en särskild insats mot vålds- och gängmentalitet i 15 utvalda kommuner i landet. Det är möjligt att denna satsning kan ha inneburit att socialtjänsten inom kommunerna blivit mer benägna att göra omhändertaganden med stöd av LVU för ungdomar som begått allvarliga brott. De medverkande kommunerna

ökade sina placeringar under år 2006 med 30 procent, jämfört med motsvarande period år 2005.⁸

Den utdömda genomsnittstiden för personer dömda till sluten ungdomsvård uppgick till knappt tio (9,7) månader, vilket i jämförelse med föregående år är en ökning med cirka en månad. Den genomsnittligt vårdtiden har sedan år 2002 varierat mellan 8,7 och 9,7 månader.

En majoritet av ungdomarna som får sluten ungdomsvård har dömts för ett våldsrelaterat huvudbrott. Av de ungdomar som fick sluten ungdomsvård år 2006 var omkring två femtedelar (40 procent) dömda för rån (inkl. grovt rån), medan närmare en femtedel (19 procent) var dömda för misshandel (inkl. grov misshandel) som huvudbrott. Andra förekommande brottsrubriceringar är exempelvis mord, dråp, våldtäkt och mordbrand.

Vård inom socialtjänsten

Antalet ungdomar dömda till vård inom socialtjänsten uppgick under år 2006 till knappt 3 100 personer, vilket är en *ökning* med drygt 180 personer eller 6 procent. Omkring hälften av uppgången kan tillskrivas ungdomar som döms till påföljden i kombination med så kallad ungdomstjänst, som i sin tur ökade med nästan 90 personer eller 13 procent jämfört med året innan. Antalet ungdomar dömda till ungdomstjänst uppgår därmed till 680 personer, vilket är den högsta noteringen sedan möjligheten att förena vård inom socialtjänsten med föreskrift om ungdomstjänst infördes år 1999. Sammantaget innebär detta att *andelen* ungdomar som dömts till en föreskrift om ungdomstjänst i samband med ett överlämnade till vård ökade från 20 procent år 2005 till 22 procent år 2006.

Åklagarbeslut

Åtalsunderlåtelse

Antalet personer som meddelats åtalsunderlåtelse uppgick till närmare 18 200 personer år 2006. I jämförelse med år 2005 är det en ökning med drygt 1 900 personer eller 12 procent. Ökningen bestod främst av ungdomar som erhållit åtalsunderlåtelser enligt 17 § lagen (1964:167) om särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Enligt 17 § får åtalsunderlåtelse utfärdas för ungdomar under 18 år som begått brott under förutsättning att annan samhällsvård vidtas eller om brottet skett av okynne och något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte har åsidosatts. Antalet ungdomar som meddelades åtalsunderlåtelse, med hänvisning till nämnda lagbestämmelse, ökade från knappt 2 100 personer år 2005 till knappt 3 650 år 2006. Vilket motsvarar en ökning på drygt 1 550 personer eller 75 procent.

Strafföreläggande

Antalet personer som godkänt ett utfärdat strafföreläggande år 2006 uppgick till närmare 40 900 personer, en ökning med knappt 1 400 personer eller 3 procent, i jämförelse med föregående år. Bakom ökningen låg i huvudsak personer som godkänt ett strafföreläggande för rattfylleri (normalgraden), vilka i sin tur ökade med knappt 1 400 personer eller 31 procent.

Sedan år 1997 kan åklagaren utfärda villkorlig dom enskilt eller i kombination med böter i samband med ett strafföreläggande. År 2006 erhöll omkring 1 650 personer villkorlig dom

⁸ Statens Institutionsstyrelse 2006, Årsredovisning 2006.
http://www.stat-inst.se/document/Arsredovisning_SiS_2006.pdf

genom strafföreläggande, vilket motsvarar 4 procent av samtliga personer som under året godkände ett utfärdat strafföreläggande.

Lagförda kvinnor och män

I lagföringsstatistiken inräknas en lagförd person för varje enskilt lagföringsbeslut som han eller hon står för under det aktuella kalenderåret, så kallad bruttoredovisning. Antalet lagförda personer är i den meningen synonymt med antalet lagföringsbeslut under ett år. När man ser till egenskaper hos lagförda personer, som kön och ålder, bör man tänka på att bruttoredovisningen medför en viss överrepresentation av de egenskaper (här avses kön och ålder och tidigare brottsbelastning), som personer med flera lagföringar under ett år har.

Majoriteten, knappt 98 700 personer eller 82 procent, av samtliga lagförda personer år 2006 var män. Antalet lagförda kvinnor uppgick därmed till nästan 21 000 personer eller 18 procent av de lagförda personerna detta år. I jämförelse med föregående år ökade antalet lagförda kvinnor med drygt 800 personer eller 4 procent. Antalet lagförda män ökade i sin tur med 4 procent, motsvarande knappt 3 480 personer.

Antalet lagförda kvinnor låg mellan åren 1980 och 1996 på en relativt stabil nivå om i genomsnitt 24 500 personer per år. Under den senaste tioårsperioden (åren 1997–2006) har detta antal dock sjunkit till en nivå på i genomsnitt 19 500 lagföringar årligen. Då det samtidigt skett en minskning av antalet lagförda personer totalt sett har *andelen* kvinnor av samtliga lagförda personer sedan början av 1990-talet ökat, från 14 till 18 procent.

Unga lagöverträdare

Cirka 25 400 av de lagförda personerna år 2006 var i åldern 15–20 år, det vill säga en femtedel (21 procent) av samtliga personer som lagförts för brott. Detta är en ökning med drygt 1 500 personer eller 6 procent, i jämförelse med år 2005. Då antalet lagföringar ökat totalt sett är andelen ungdomar i åldern 15–20 år i förhållande till övriga åldersgrupper oförändrat sett till föregående år.

Ser man till den senaste tioårsperioden har *antalet* lagförda ungdomar minskat något. År 1997 uppgick antalet lagförda inom denna grupp till cirka 26 180 personer, vilket i jämförelse med år 2006 är en minskning med 3 procent. Minskningen kvarstår när hänsyn tas till antalet lagförda ungdomar per capita.⁹ *Andelen* lagförda ungdomar av samtliga lagförda personer har dock, till följd av att även det totala antalet lagförda personer har minskat, legat på en relativt konstant nivå på mellan 19 och 22 procent under denna period.

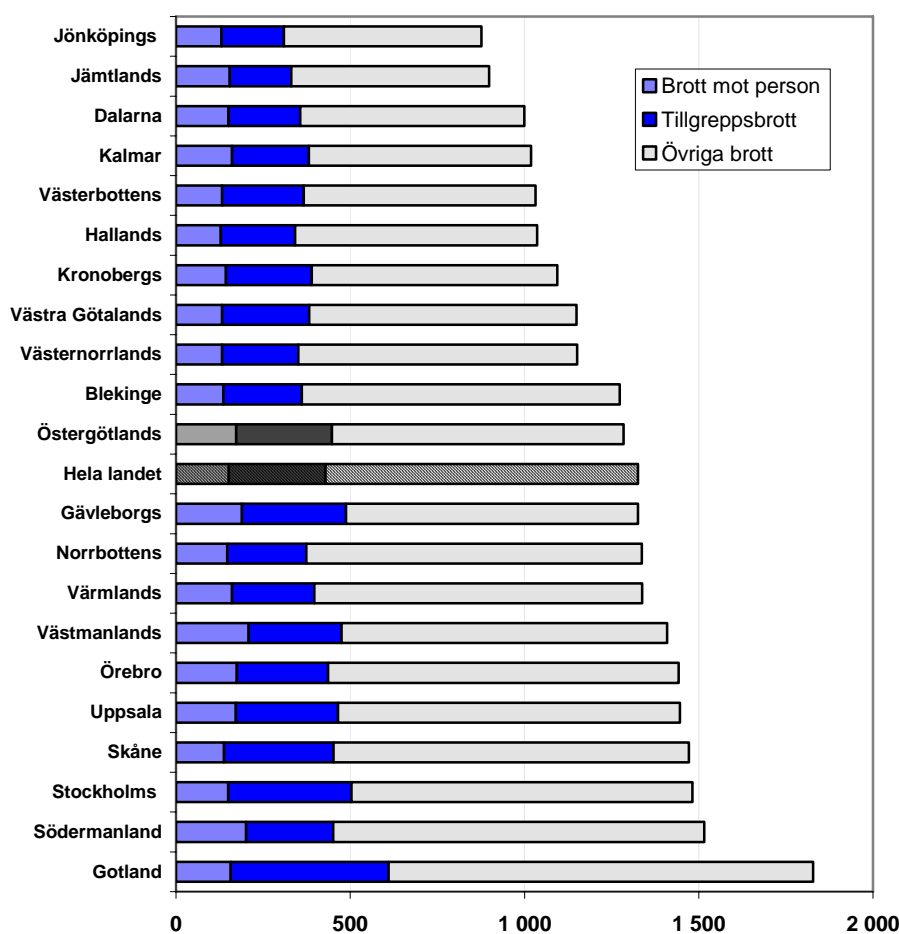
Regional fördelning

Statistiken över lagförda personer indelas regionalt efter län. Indelningen bygger på tingsrätternas och åklagarmyndigheternas geografiska placering. Huvudregeln är att ett mål tas upp vid den tingsrätt eller åklagarmyndighet som finns i det område där brottet är

⁹ Antalet lagförda ungdomar minskade från 4 320 personer per 100 000 av medelbefolkningen år 2005, till 3 450 personer per 100 000 av medelbefolkningen år 2006.

begånget. En lagförd person kan således vara folkbokförd i ett annat län än det där han eller hon är lagförd.

Gotlands län med närmare 1 830 lagförda per 100 000 i medelbefolkningen står, i jämförelse med övriga län, för den största noteringen lagförda personer i relation till befolkningen år 2006. Därefter följer *Södermanlands* och *Stockholms län* med cirka 1 510 respektive 1 480 lagförda personer per 100 000 av medelfolkmängden under året. För därutöver totalt sju län, däribland *Skåne*, *Uppsala*, *Örebro* och *Västmanlands län*, låg antalet lagförda personer relaterat till befolkningsmängden över riksgenomsnittet på 1 325 personer per 100 000 invånare. Det lägsta antalet lagförda personer i relation till medelfolkmängden hade *Västernorrlands*, *Jönköpings*, *Dalarnas* och *Kalmar*s län, med i genomsnitt 950 lagföringar per 100 000 invånare (se figur 11).

Figur 11. Antal personer lagförda för brott per 100 000 av medelfolkmängden i länen, år 2006.

I jämförelse med föregående år står *Gotlands* och *Västernorrlands län* för de största ökningarna sett till antalet lagförda per 100 000 invånare. I dessa två län ökade antalet lagföringar relaterat till befolkningen med 27 respektive 18 procent. Relativt stora ökningarna kan även noteras för *Blekinge*, *Värmlands* och *Gävleborgs län* (ökningar på mellan 9 till 11 procent). Medan *Kronobergs*, *Uppsala*, *Stockholms*, *Skåne*, *Hallands*, *Västmanlands* och *Jämtlands län* uppvisar något mindre ökningarna. I övriga län har antalet lagförda relaterat till medelbefolkningen minskat eller ligger på en i princip oförändrad nivå.

De regionala skillnaderna i antalet lagföringar ser olika ut beroende på vilken lagförd brottslighet som avses. Vad gäller lagföringar rörande *tillgreppsbrott* återfinns det största antalet lagförda personer i relation till medelfolkmängden i *Gotlands* och *Stockholms län* år 2006 (drygt 450 respektive 350 lagförda personer per 100 000 inv.), medan *Västmanlands* och *Södermanlands* län står för flest lagföringar rörande *brott mot person* under året (knappt 210 respektive drygt 200 lagförda personer per 100 000 inv.).

Statistikens innehåll

Personer lagförda för brott

Statistiken över personer som lagförts för brott belyser strukturen, omfattningen och utvecklingen av den brottslighet som kan konstateras genom lagföringsbeslut. Statistiken används främst till att följa förändringar i påföljdsutvecklingen. Men statistiken kan även användas för att studera hur de lagförda personerna fördelas på ålder, kön och tidigare brottsbelastning.

I statistiken över personer lagförda för brott redovisas de personer som under ett kalenderår funnits skyldiga till brott genom ett lagföringsbeslut. Med ett beslut om lagföring avses i statistiken fällande domar i tingsrätt eller lagföringsbeslut utanför domstol, det vill säga av åklagaren utfärdat strafföreläggande eller meddelad åtalsunderlåtelse. Förelägganden av ordningsbot som också är en typ av lagföring redovisas genomgående separat i statistiken.

I denna redovisning ingår dessutom endast ordningsbot som utfärdats av polisen.

Huvudenhet i statistiken är en lagförd person. En enskild person kan emellertid lagföras vid flera tillfällen under ett år. I statistiken redovisas en lagförd person för varje enskilt lagföringsbeslut som gäller honom eller henne under mätperioden, så kallad bruttoredovisning. Detta betyder att om flera personer ingår i samma lagföring redovisas varje person som en enhet för sig i statistiken.

Statistiken omfattar samtliga fällande domar i tingsrätten, oavsett om domen vunnit laga kraft eller överklagats till högre instans. Det innebär att även personer, som dömts i tingsrätten men frikänts i högre instans, kommer att ingå i statistiken över lagförda personer. Huvudparten av domsluten har vunnit laga kraft. På motsvarande sätt ingår inte de personer som efter ett frikännande i tingsrätten har fällits för brott i högre instans i statistiken. Strafföreläggande, som medför böter eller villkorlig dom, kan utfärdas av åklagare för brott där böter ingår i straffskalan. I statistiken redovisas dock endast strafförelägganden som godkänts av den tilltalade. Statistiken omfattar vidare sedan år 1999 samtliga meddelade åtalsunderlåtelser.

Insamling och bearbetning

Underlaget till statistiken bygger på de uppgifter som registreras vid Sveriges åklagarmyndigheter och domstolar. Uppgifter om domar levereras elektroniskt till Brå från Rikspolisstyrelsen (RPS) som samlar in dessa uppgifter via domstolarnas ärendehanteringssystem (VERA). Uppgifter om meddelade åtalsunderlåtelser och utfärdade strafförelägganden levereras på elektronisk väg till Brå från Åklagarmyndigheten (ÅM) via två system: åklagarväsendets brottmålsdiarium (BRÅDIS) och åklagarnas ärendesystem för strafförelägganden (EnVis). På Brå görs olika kontroller, kompletteringar och rättningar av materialet innan uppgifterna sammanställs till statistik.

Redovisningsperiod

Statistiken över lagförda personer redovisas per kalenderår. Redovisningsperioden avser tiden för beslut om fällande dom i tingsrätten och åklagarens beslut om att utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse.

Brott- och påföljdsredovisning

Statistiken över lagförda personer indelas efter typ av brott och påföljd, längd på utdömd fängelsestid, utdömda böters art och belopp samt lagföringarnas regionala fördelning.

Brottsredovisningen i statistiken omfattar samtliga rikstäckande författningar, såväl brottsbalken som brott mot specialstraffrättsliga författningar. I lagföringsstatistiken ingår därmed även brott som inte redovisas i statistiken över anmälda brott. Det gäller då framför allt vägtrafikbrott och andra lindriga bötesbrott. Klassificeringen av brott utgår ifrån de lagrum (författning, kapitel, paragraf, stycke etc.) som tillämpats i lagföringen och grundar sig således helt på den gällande lagstiftningen. Uppgifter om omständigheter kring brottet, som till exempel offrets kön eller relation till gärningsmannen ingår därför, till skillnad från statistiken över anmälda brott, inte i redovisningen. Försök, förberedelse, anstiftan och stämpling till brott ingår i redovisningen av de fullbordade brotten.

En person kan i en och samma lagföring dömas för flera brott. I statistiken redovisas brotten i lagföringarna enligt huvudbrottsprincipen. Den innebär att redovisningen sker enligt det brott i en lagföring som har den strängaste straffskalan. I de fall en lagföring rör flera brott med samma straffskala, väljs slumpmässigt ett av dessa brott som huvudbrott i redovisningen. I tolkningen av statistiken bör man tänka på att huvudbrottsprincipen ger en underredovisning av lindrigare brott. Vid jämförelse av brott mellan olika år eller perioder bör man även vara uppmärksam på förändringar i olika brotts straffvärde eftersom det kan påverka redovisningen av huvudbrott. Från och med statistiken för år 2004 framställer Brå även tabeller över samtliga brott i lagföringarna (tabell 405 och 491).

I statistiken redovisas de påföljder som utdömts i domarna. Eftersom flera påföljder kan utdömas i en och samma dom redovisas, i likhet med brottsredovisningen, endast den så kallade huvudpåföljden. Detta innebär att endast den mest ingripande påföljden (huvudpåföljden) i domslut där det förekommer flera påföljder redovisas. Huvudpåföljden väljs enligt en fastställd rangordning med fängelse först och ”påföljdseftergift” sist. Ett undantag gäller för de domar där det förekommer referenser mellan brott och påföljd. I de fall en viss påföljd refererar till ett brott som utgör huvudbrott i domen kommer denna påföljd att väljas som huvudpåföljd, även om det i domen förekommer en annan mer ingripande påföljd. Referenser förekommer i cirka 1 procent av domsluten under ett kalenderår.

Redovisning av kön, ålder och tidigare belastning

De lagförda personerna indelas i statistiken efter ålder, kön och antalet tidigare lagföringar. Åldersredovisningen utgår från de lagförda personernas ålder vid tidpunkten för lagföringsbeslutet. Tidigare belastning definieras i statistiken som samtliga beslut om lagföringar (dom, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse) under en period om tio år före beslutsdatumet för den lagföring som redovisas i statistiken.

Regional indelning

Statistiken över personer lagförda för brott redovisas för hela landet och efter län. Indelningen efter län bygger på den geografiska placeringen av den tingsrätt eller åklagarmyndighet som har tagit beslutet om lagföring. Huvudregeln är att ett mål tas upp vid den tingsrätt eller

åklagarmyndighet som finns i det område där brottet är begånget. Statistiken redovisas även efter åklagarmyndighet och tingsrätt (tabellserier 522 och 523).

Brå ansvarar för den officiella kriminalstatistiken och har till uppgift att förse rättsväsendets myndigheter, brottsförebyggande aktörer och övriga användare med statistik av god kvalitet som underlag för beslutsfattande, utredningsverksamhet, debatt och forskning.

Brå:s statistikenhet sammanställer och presenterar, utifrån insamlade uppgifter från rättsväsendets administrativa system, årligen cirka 400 tabeller på månads-, kvartals- och årsbasis inom områdena brott, för brott lagförda personer, kriminalvård och återfall i brott. Uppgifterna redovisas på såväl nationell som regional och lokal nivå.

Tabellerna publiceras på Brå:s webbplats, www.bra.se/statistik, tillsammans med tolkningsanvisningar, kommentarer och analyser, samt i de två årliga publikationerna, Kriminalstatistik och Narkotikastatistik.